

یکسال از غروب

افتاب

فقاہت و مرجعیت گذشت

عبدالرحیم عقیقی بخشایشی

من المؤمنین رجال صدقوا ما عاهدوا
اللہ علیہ فممنہم من قضیٰ نحبہ ومنہم من
یتنظر و ما بدلوا تبدیلاً. احزاب: ۲۳

گویا همین دیروز بود که خبر اسف بار
وتکان دهنده درگذشت زعیم عالیقدر شیعه
وسرپرست حوزه های علمیه، عبد صالح
ونیکوکار، مرجع رشید عالم تشیع حضرت
آیة اللہ العظمیٰ حاج سید محمد رضا
گلپایگانی نرسز، را رسانه های گروهی به
اطلاع مردم رساندند. در پی این خبر
هولناک و گزارش تکان دهنده، مردم ایران
وشیعیان ودوستانداران ومقلدین آن حضرت
به کوچه ها وخیابانها ریختند وپرچمهای
عزرا را به دوش کشیدند. شهرستانها
وروستاها همه سیاهپوش گردید. پرچم
سفارتخانه ها نیم افراشته شد. . . .
خیابانهای تهران وقم که مسیر جنازه بود
مملو از جمعیت عزادار ونوحه سرا گردید
ومردم مستدین ایران پس از رحلت

امام راحل(ره)، بار دیگر با روحانیت مورد
علاقه خویش تجدید عهد وپیمان کردند
وتمام تبلیغات سوء دشمنان داخلی
و خارجی را با عمل واقدام مثبت خود نقش
بر آب نمودند!

اکنون در طلیعه این گزارش کوتاه این
سؤال مطرح می شود که این عزاداری
ونوحه سرایی ویمودن کیلومترها راه جهت
تشییع وتجلیل برای چه بود؟ واصولاً چه
حادثه ای رخ داده بود؟

در پاسخ این سؤال باید گفت که مردم را
نمی توان فریب داد؛ آنان خود تشخیص داده
بودند که با چه مصیبت بزرگ و با چه رخداد
مهمی روبه رو هستند؛ درک کرده بودند که
جهان اسلام وتشیع، بزرگ مرجع تقلید
وفقاہت، وزعیم نامدار وسرپرست با
کفایت حوزه های علمی را از دست داده
است، و یکی از پربرکت ترین ذخیره های
حوزه پر بار آیة اللہ العظمیٰ حاج شیخ

عبدالکریم حایری نرسز از جهان رخت
برسته است! که خلأ وجودی ایشان پس از
گذشت یکسال بخوبی احساس می شود.
امروز همه دریافته اند که چه خسارت
بزرگی بر پیکره جامعه اسلامی و پیروان
راستین اهل بیت عصمت وطهارت علیهم السلام
وحوزه های علمی شیعه وارد آمده است که
به این زودیا جبران شدنی نیست. او بحق
مصدق بارز آن سروده پر از درد وآه است
که: «یوم علی آل الرسول عظیم»!

این همه احساسات وعواطف پاک مردم
مسلمان دقیقاً بر اساس عشق به کمال
ودوست داشتن صفا وپاکی ومعنویت بود
که همه آنها را در وجود یک مرجع محبوب
ومورد علاقہ خویش مجسم می دیدند.
فردی را که الگوی زندگی خود انتخاب
نموده بودند، در فراق او احساس می کردند
که یک تکیه گاه بزرگ معنوی، وملجأ
وپناهگاه واقعی مستضعفان ودرماندگان را

از دست داده اند همو که گفتار و کردار
وسیما و رفتارش یادآور خدا و الهام بخش
تعالیم آسمانی انبیاء علیهم السلام بود. طبیعی
است که مردم آگاه و هوشیار در از دست
دادن این همه سرمایه های ارزشمند آنقدر
بی تابی و جزع و شیون داشته باشند و آن
چنان اشک و سوزی از خود نشان دهند که
در مرگ عزیزان نزدیک و فامیلشان آن چنان
نال و آه و زاری نداشته باشند.

اکنون به تحلیلی کوتاه پیرامون ابعاد
وجودی شخصیت از دست رفته می پردازیم
تا الگوسازی و بهره گیری بیشتری را داشته
باشیم.

آیه الله العظمی کلپایگانه که
بود؟ چه کرد؟

گرچه پاسخگویی به این سؤال، حقیقتاً
مشکل و طاقت فرساست، و در توان قلم
نیست که حتی بخشی از خصوصیات

وجودی ایشان را ترسیم نماید ولی از باب
اینکه گفته اند: (آب دریا را اگر نتوان کشید
هم به قدر تشنگی باید چشید) مختصری از
دریافت شخصی منعکس می گردد نه آن
گونه که واقعاً بوده اند و آن چنان که
زیسته اند.

درست است در حلقات زرین فقاقت
و در سلسله جلیله رجال علم و معنویت،
مردان بزرگ و رجال معنوی عالیقدری
درخشیده اند که هر کدام در برهه ای از
زمان، مشعلدار هدایت و پرچمدار مکتب
سرخ ولایت در طول تاریخ گردیده اند و این
یکی از ستهای الهی است که هرگز روی
زمین را خالی از حجت و راهنمای دینی
و معنوی باقی نگذاشته است. خداوند متعال
همواره دین خود را با وجود افراد لایق
و شایسته و بندگان صالح و وارسته مورد
تأیید و نصرت قرار داده است تا حجت خود
را بر بندگان تمام کند. ولی فقید سعید ما در

بین این ذخایر ارزشمند الهی ویژگیهایی
داشت که فقدان وی در شرایط کنونی، بحق
یکی از آن ثلثه ها و شکافهایی بود که به این
زودیهها هرگز خلأ ناشی از آن قابل جبران
نیست.

تاریخ حوزه علمیه قم در مسیر عمر
کوتاه خود، روزگاری را به یاد می آورد که
جمعی از تشنگان معارف الهی و پیوندگان
راه حقیقت و معرفت، دور از جنجال
و هیاهوی مادیت، در عصر اختناق و فشار،
دور شمع وجود پر نور پیر روشن ضمیر
و آگاه، آیه الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم
حایری-نسرمد را گرفته بودند و با وجود آن
همه مشکلات و تنگناها، با تمام هستی
خویش و با کمال اراده و اخلاص، از حوزه
فقاقت و مرجعیت شیعه، سرسختانه
حمایت و دفاع می نمودند؛ آنان هرگز در
برابر ملامت ملامت کنندگان و اذیت و آزار
جساران و ستمگران، بیم و هراسی به

در تقویت مکتب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السّلام و ترویج قرآن و دفاع از احکام نورانی اسلام سخت مصمم و استوار بود و هرگز اهل سازش و گذشت در معتقدات خویش نبود. اعتقادش به ولایت، یک اعتقاد راسخ و استوار بود.

آنگاه ایشان از تألیفات دهگانه وی نام می برد و منابع تحریر خود را آثار الحجج ج ۲ ص ۷۱ و فهرست مؤلفین کتاب چاپی ج ۳ ص ۱۹۵، گنجینه دانشمندان ج ۲ ص ۳۱ و نقباء البشر ج ۲ ص ۷۴۲ ذکر می نماید.^۲

و همزمان سید ریحان الله یزدی نویسنده کتاب آئینه دانشوران که در سال ۱۳۱۵ هـ. ق در دست ۶۴ سال پیش از رحلت این فقیه عالیقدر به رشته تحریر درآمده است در مقام معرفی جلسات درس ایشان این گونه گزارش می دهد:

«آقای گلپایگانی سطوح عالیّه فقه و اصول را تدریس می کنند و جایگاه درس ایشان مدرس قبلی فیضیه است»^۳.

ویژگیهای اخلاقی

گر چه بخشی از خصوصیات اخلاقی و مکارم روحی ایشان در رسانه ها و مطبوعات کشور یا به قلم شاگردان و اصحاب معظم له منعکس گردیده است ولی جهت یادآوری و فراگرفتن آنها به مواردی چند اشاره می شود:

از بزرگترین ویژگیهای اخلاقی آن بزرگ مرد الهی، زهد و بی اعتنائی به زخارف دنیا، تواضع و تجلیل از مقام فقها و مراجع، صبر در مصائب، تشویق و ترغیب عالمان و نویسندگان، اهتمام به حفظ و قرائت قرآن، عشق به ساحت مقدّس ائمه اطهار علیهم السّلام و ثبات قدم در حفظ معتقدات و دفاع از آنها بود؛ درست مصداق تامّ و تجسّم عینی کلام مولا علی مب السّلام بود که: «المؤمن كالجبل الراسخ لا يعصفه العواصف» در ایمان و عقیده همانند کوه

نویسنده کتاب «تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان» ضمن بر شمردن شاگردان و فارغ التحصیلان حوزه درس آیه الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری، در مورد معظم له این گونه تحریر می نماید:

حضرت آیه الله العظمی حاج سید محمد رضا فرزند عالم جلیل آقا سید محمد باقر موسوی گلپایگانی از مشاهیر فقها و مجتهدین معاصر و از مراجع بزرگ تقلید در ذی القعدة سال ۱۳۱۶ هجری قمری در قریه «گورگد» از توابع شهرستان گلپایگان متولد گردید و در گلپایگان و اراک و قم نزد بزرگان علما بالأخص مرحوم آیه الله حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی تلمذ نموده تا به اعلی درجه علم و اجتهاد نائل گردید و از جمعی از اساتید خود به اخذ اجازات روایتی و اجتهاد نائل گردیده است، اکنون در قم ساکن و از مدرسین بزرگ و مجتهدین عالی مقام و مرجع تقلید عده کثیری از شیعیان می باشد. در علم، حلم، زهد، تقوا و اخلاق فاضله و ملکات نفسانیّه بر بسیاری از متقدمین و متأخرین ممتاز است.

مدافعان پر صلابت و سرسخت و پیراراده، همراه دیگر همسنگران، همین مدرّس عالیقدر آیه الله حاج سید محمد رضا موسوی گلپایگانی بود که استاد فن تاریخ و رجال و درایه مرحوم حاج آقا بزرگ تهرانی صاحب الذریعه و نقباء البشر از آن روزها چنین حکایت دارد:

سید محمد رضا بن سید محمد باقر گلپایگانی، عالم جلیل و مدرس فاضلی می باشد که در سال ۱۳۱۶ هـ. ق تولّد یافته و مقدمات و مبادی را از محضر برخی از فضلا فرا گرفته است و در قم در محضر درس حجّت بزرگ حاج شیخ عبدالکریم یزدی حائری حضور پیدا کرده و تقریرات درس او را نگاشته است و مهمترین استاد و مربی وی بوده است. او هم اکنون یکی از علما و فضیلائی قم و یکی از مدرسین مشهور حوزه به شمار می آید. آثار علمی متعددی دارد که یکی از آنها جاشیه بر درر الفوائد استاد خودش مرحوم حائری است که در سال ۱۳۵۶ هـ. ق از تألیف آن فراغت پیدا کرده است و جز آن نیز آثاری دارد...^۴

استوار و برافراشته ای بود که وزش بادهای تند هرگز یارای تحریک و تضعیف آن را نداشت.

در تقویت مکتب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام و ترویج قرآن و دفاع از احکام نورانی اسلام سخت مصمم و استوار بود و هرگز اهل سازش و گذشت در معتقدات خویش نبود. اعتقادش به ولایت، یک اعتقاد راسخ و استوار بود. در احترام به استاد و ادای حق وی و در تواضع و محبت به دانشجویان و طلاب علوم اسلامی کم نظیر بود. بارها و بارها از استادش به خوبی یاد می کرد و هر روز پیش از شروع درس، برای او فاتحه قرائت می نمود و هر صبحگاه پس از برگزاری نماز جماعت در مسجد بالاسر حضرت معصومه علیها السلام به قرائت حمد و سوره برای ایشان می پرداخت و این برنامه تعطیل نمی شد.

ایشان مرد دعا و توسل و اهل نماز و تهجد و حلیف لیل و انیس خلوت بود. به نماز و دعا و قرآن عشق می ورزید و انس با خدا را بر هر چیز دیگر ترجیح می داد، تا جایی که می توان معظم له را نخستین زنده کننده مراسم اعتکاف در سراسر ایران به شمار آورد.

معتقد به حفظ استقلال و اصالت حوزه های علمی بویژه حوزه علمی قم بود. پیام همیشگی ایشان این بود که «استقلال حوزه باید حفظ شود» و بارها می فرمود: حوزه علمی قم یک نیروی بزرگ و یک قدرت الهی در این کشور می باشد و این قدرت الهی مشروعیت خود را از علم

و دانش و از معنویت و قداست طلاب الهام می گیرد. از این رو سعی و تلاش داشت که پایه علمی طلاب هر چه بالاتر رود و در کنار علم و دانش از تقوا، آراستگی اخلاقی، دینداری، خداشناسی و امانتداری بیشتری برخوردار شوند و اندوخته های آنان تنها علم خالی از عمل نباشد.

به استمرار دروس حوزه ها پایبند بود و هرگز به آسانی آن را تعطیل نمی نمود و تا سن ۹۴ سالگی در مسجد اعظم تدریس داشت. وقتی پایش صدمه دید و مدتی قادر به حرکت نبود، باز هم طلاب و فضلا را به منزل فرا خواند و تدریس را رها ننمود.

یک فقیه و این همه خدمات!

مرحوم آیه الله العظمی گلپایگانی در عمر پربرکت ۹۸ ساله خود موفق به انجام کارهایی شد که یقیناً از عهده افراد عادی و غیر الهی خارج بود. اگر عنایات و توجهات خاص حضرت ولی عصر ارواحنا له الفداء نبود یقیناً کسی از عهده این خدمات بر نمی آمد. اکنون ما به صورت

گذرا به چند مورد اشاره می نمایم:
۱- سرپرستی و حفظ حوزه های علمی سرپرستی و حفظ حوزه های علمی و رسیدگی به امور معنوی و مادی آنها در داخل و خارج کشور به مدت چهل سال تمام.

وقتی سخن از سرپرستی حوزه ها به میان می آید، ممکن است به نظر برخی از ساده اندیشان یک عنوان تشریفی باشد در صورتی که این عنوان، بسیار جدی و اساسی است. روزگاری بود که حوزه علمی قم حدود ۵۰۰ تا ۶۰۰ طلبه داشت. در زمان آیه الله بروجردی هم حدود ۶۰۰۰ طلبه در قم و همین مقدار هم در خارج کشور و شهرستانهای دیگر بود، اما در عصر زعامت و سرپرستی ایشان بیش از یکصد هزار طلبه در داخل و خارج کشور وجود داشت.

اداره و سرپرستی چنین حوزه ای با این کیفیت و کمیت، رقم بسیار بزرگی را از نظر مالی می طلبد که تأمین این رقم درشت و صرف آن در مصارف واقعی کار سهل و ساده ای نیست.

مرحوم آیه الله العظمی گلپایگانی در عمر پربرکت ۹۸ ساله خود موفق به انجام کارهایی شد که یقیناً از عهده افراد عادی و غیر الهی خارج بود. اگر عنایات و توجهات خاص حضرت ولی عصر ارواحنا له الفداء نبود یقیناً کسی از عهده این خدمات بر نمی آمد.

۲- تدریس و تعلیم

تدریس و تعلیم و تربیت دانشجویمان علوم اسلامی در طول بیش از هفتاد سال پیاپی و مستمر که با شوق و رغبت فراوان صورت می گرفت.

معظم له مراقبت اکید داشت که دروس حوزه جز در موارد ضروری که نوعاً جنبه تعظیم شعائر الهی داشت بسادگی و آسانی تعطیل نشود. در این مدت طولانی هزاران دانشجو از محضر مبارک ایشان کسب فیض نمودند که ما اسامی تعداد اندکی از آنان را در جزوه مختصری که به نام «فقه‌های نامدار شیعه ج ۲» در ایام رحلت ایشان انتشار یافت آورده ایم.

۳- تأسیس بیمارستان

در سال ۱۳۴۴ شمسی در سخت ترین دوران گرفتاریهای حوزه های علمی و در آن روزهای سیاهی که رژیم گذشته برای علما و طلاب پیش آورده بود، روزگاری که بیشتر درها به روی طلاب و علما بسته بود. این بیمارستان در شهرستان قم تأسیس گردید. این بیمارستان با داشتن بخشهای قلب، جراحی، زایمان، اورژانس، داخلی، اعصاب، رادیولوژی یکی از بهترین و بزرگترین بیمارستانهای کشور به شمار می رود و تاکنون منشأ خدمات ارزنده ای به روحانیون و مردم و رزمندگان در طول جنگ تحمیلی بوده است.

۴- کتابخانه

این کتابخانه با داشتن بیش از یکصد هزار جلد کتاب چاپی و ۱۲ هزار کتاب خطی یکی از غنی ترین کتابخانه های حوزه علمیه به شمار می آید.

۵- مجمع جهانی اسلامی در لندن.

۶- مرکز المعجم الفقهی.

۷- مسجد عظیم و با شکوهی در قم و صدها مسجد در شهرستانها و روستاها.

۸- مدرسه ای بزرگ و شکوهمند در قم که هم اکنون بیشتر دروس حوزه در آنجا برگزار می شود.

۹- دارالایام.

۱۰- مؤسسه خیریه ولی عصر (عج) و دهها اثر خیر و بنای اسلامی که در سرتا سر کشور و برخی در خارج کشور به همت و اراده آن فقیه سعید تأسیس یا سر و سامان یافته است.

اقدامات سیاسی و اجتماعی

حضرت آیه الله العظمی گلپایگانی از آغاز حرکت اسلامی روحانیت که پس از تصویب لایحه مربوط به انجمنهای ایالتی و ولایتی شروع گردید به مبارزات پیگیر خود با استبداد و خفقان پرداخت. نخستین اعلامیه ایشان در اعتراض به آن لایحه ننگین، در مهر ماه ۱۳۴۱ شمسی انتشار یافت و به دنبال آن، پیامها و بیانیه های معظم له تا سقوط رژیم منحوس پهلوی ادامه داشت.

- روز شمار عناوین برخی از اعلامیه ها و اقدامات ایشان در دوران حکومت شاه به ترتیب زیر می باشد:

- سرباز زدن از ملاقات با شاه و نخست وزیر و فرستادگان دربار.

- تحریم برنامه های اوقاف و تحریم

معامله و همکاری با این سازمان.

- تحریم خرید و فروش و مصرف و توزیع گوشتهای وارداتی از خارج و عدم قبول وجوه شرعی فروشندگان آنها.

- اعتراض شدید و پیام کوبنده بر ضد تفسیر تاریخ هجری و تبدیل آن به تاریخ منحوس هخامنشی.

- مخالفت صریح با حزب رستاخیر و تحریم شرکت مسلمانان در آن.

- مخالفت آشکار با طرح امتحان طلاب از سوی دولت.

- اعتراض شدید به گسترش بی بندوباری و فساد و فحشا و فرستادن نامه سرگشاده به شاه و تذکر عواقب وخیم آن.

- اعتراض شدید نسبت به تأسیس سینما در قم و تعطیل نمودن نماز جماعت خویش به مدت یک هفته.

- اعتراض شدید و مخالفت با برنامه تاجگذاری و انتخاب ولیعهد و اخراج فرستادگان دربار از منزل خود.

- پیام در جهت تجلیل از مقام شهید آیه الله سعیدی و اعلام مجلس ختم در مسجد امام قم.

- تشکیل مجالس تجلیل از مقام شهید آیه الله مصطفی خمینی و تشکیل مجلس ختم در مسجد اعظم و شکستن سد رعب و ممنوعیت حمایت از مقام مرجعیت و روحانیت پس از اهانت روزنامه اطلاعات به مقام والای امام راحل (ره).

در مقابل این اقدامات که عناوین برخی از آنها برشمرده شد دوبار نسبت به جان ایشان سوء قصد شد:

۱- در سوم فروردین ۱۳۴۲ روز

شهادت امام جعفر صادق علیه السلام در مدرسه فیضیه .

۲- در نوزدهم اردیبهشت ۱۳۵۷ در بیت شریفشان که در هر دو مرحله با حراست و فداکاری اطرافیان مخلص و دوستان صمیمی شان، سالم و محفوظ ماندند .

اینها بخشی از اقدامات سیاسی و اجتماعی آن فقید سعید تا مرحله پیروزی انقلاب اسلامی بود . اعلامیه هایی که در دوران تبعید حضرت امام علیه السلام از سوی ایشان و دیگر مراجع تقلید صادر شده است خود می تواند اساس تألیف کتاب مستقلی گردد که در این بررسی کوتاه جای تفصیل آن نیست .

اکنون با ترسیم اندیشه های وی سخن خود را به پایان می بریم .

۱- تفکر جهان شمولی احکام اسلام

ایشان از جمله کسانی بود که اعتقاد کامل داشت احکام نورانی اسلام در هر برهه و زمان و در هر حادثه و رخدادی می تواند هدایت جامعه را در اختیار گیرد . بر اساس همین اعتقاد بود که :

اولاً: در تمام ابواب فقه، تفحص و ممارست و حکم و فتوا داشت . کتاب ارزشمند مجمع المسائل در سه جلد نشانگر این دیدگاه ممتاز فقهی است .

ثانیاً: به تمام مسائل و قضایای جهان اسلام از قبیل مسأله فلسطین، کشمیر، فیلیپین، آذربایجان و غیره اشراف و عنایت خاصی داشت . تأسیس مجمع اسلامی جهانی لندن در انگلستان و تأسیس دارالایتام در بیروت لبنان و ایجاد مؤسسات اسلامی

در جنوب لبنان و سایر کشورها می تواند نشانگر این تفکر اصیل باشد .

در نظر خواهی ای که جمعی از اعضای شورای نگهبان به هنگام بازگشت ایشان از سفر استعلاجی لندن در روز شنبه ۱۶ خرداد ۱۳۶۶ ش . ق از معظم له نمودند که تأثیر انقلاب اسلامی را در خارج چگونه استنباط می فرمایند، ایشان در پاسخ گفتند: انقلاب اسلامی ایران تأثیر چشمگیری در توجه ملل دیگر به اسلام و گرایش روزافزون مسلمین به اسلام و تشرّف آنان به دین مبین اسلام داشته است . انقلاب اسلامی ایران باعث عزّت و سربلندی مسلمین در جهان شده است بطوری که مسلمین، مسلمان بودن را برای خود افتخار محسوب می کنند .

در ادامه این سؤال افزودند: قبلاً نیز فعالیت هایی توسط برادران اهل سنت انجام می شده و مجتمع هایی برای مسلمانان در خارج بوده که توسط آنان اداره می شده است ولی بحمدالله به برکت انقلاب اسلامی ایران، توجه ملل دیگر به مذهب تشیع معطوف گشته و بخصوص موجب سربلندی شیعه در جهان بشری است^۲ .

این کلمات، بار سیاسی و مقطعی ندارد بلکه از عمق قلب و اعتقاد پاك این مرد بزرگ سرچشمه می گیرد که احکام اسلام روزی جهان را تحت عنایت و هدایت خود فراگیرد و مسلمانان جهان با سربلندی و عزّت تمام زندگی کنند .

۲- اسلام آیین عمل:

حضرت آیه الله العظمی گلپایگانی به جنبه های عملی آیین نورانی اسلام معتقد بودند این چنین نبودند که تنها بیان احکام

نمایند و تشویرهای فرعی را مطرح سازند و دیگر هیچ! اگر روزی از تباه شدن حقوق محرومان سخن می گفتند، در کنار آن، ایجاد صندوقهای قرض الحسنه و دستگیری از مستمندان و تشکیل مؤسسات عام المنفعه را در عمل داشتند . اگر از ناتوانی محرومان سخن می گفتند در کنار آن به تأسیس بیمارستان، دارالایتام و ایجاد مراکزى که آنان را تحت پوشش قرار دهد و از سرارت زندگی آنان بکاهد اقدام می کردند . اگر از علم و مزایای علم سخن می گفتند، دست طلاب جویای علم و فضیلت را می گرفتند و به یاری و کمک آنان می شتافتند و یا تشویق و ترغیب و ایجاد امکانات تحصیلی لازم آنان را مورد پشتیبانی و مدد قرار می دادند .

درود و رحمت گسترده خدا بر او باد که سعادت مندانه زیست و با نیکبختی چشم از جهان فرو بست .

یادداشتها

- ۱- نقباء البشر، ج ۲، ص ۷۴۲ .
- ۲- تاریخ علمی و اجتماعی اصفهان از دو قرن اخیر، تألیف سید مصلح الدین مهدوی، ج ۲، ص ۲۶۷ و ۲۶۸ .
- ۳- آینه دانشوران، چاپ ۱۳۵۱، ص ۲۶ .
- ۴- خورشید آسمان ققاهت و مرجعیت، ص ۹۹-۱۰۰ .